

רוממות דהלה

הרב יוסף

רבינו הגדול מרן ראש הישיבה

יום הכיפורים וכו', ובשלב שנים מצטרפין לחודש והוא חודש השלישה עשר, ולכן נקרא 'חודש העיבור'. וכיוון שהימים הללו שייכים לכל החודשים של השנה שעברה לכן הם מסוגלים לתקן את כל השנה.

וכעין זה מבואר בארז"ל, והביא המהשנה ברורה דבריו (סימן תרג סק"ב) להלכה בשם העיריות דבש 'שבעת הימים שבין ראש השנה

בין כסא

הודעה ואזהרה

אל בני הישיבה

מודעת זאת כי עיקר התשובה, השיבנו לחיוב וביטול כנגד כולם, ותורה ע"מ לעשות אשר בימים הקדושים האלו, מזוללים בעל אחר לחסו על נפשו ולקבל על עצמו קבל להמנע מדיבורים וכל מיני ביטולים, וכל אסורי הלימוד והתפלות בשיבה, וגם לא מן הישיבה גם ע"מ ללמוד, ואיני מקנא במוקמות של תורה ותפלה.

בזוהר וכלימה נוראה להתלהב באמירת סטיוויו ועל נפשו, לא להפקיר הימים והלילות היום והלילה ולא להמשיך ולהגרר לשונא הולא ח"ו כאילו לית וכו' ולית וכו', אין העיווק יותר בפרט בימים הנוראים האלו, טובה ח"ו לא להגרר לאשר קרן וכו' כי בשכל מה שאומרים ראוי שיהא במתינות והנצחיים בתבונה מעמיקה ביראת ד' אשר ואם לא עכשיו... עכשיו... אימתי... אימתי... לזכות לחיים, ובחירת בחיים.

אחד מן שמ

ליום הכיפורים הם כנגד שבעת ימי השבוע ובכל יום יעשה תשובה על אותו יום דרך משל ביום ראשון יעשה תשובה על מה שחטא כל ימיו ביום ראשון וכן ביום שני וכן כל שבעת הימים. ובימים הללו נפתחים כל השערים, שערי בינה, והבינה זה תשובה ובדכתיב (ישעיה ו, י) 'וְלָבָדּוּ בְּיוֹם יוֹשֵׁב וְרָפָא לוֹ', ולכן מקדימים בשמונה עשרה בינה לתשובה, כדאיאת בגמרא (מגילה יז, ב) 'ומה ראו לומר תשובה אחר בינה דכתיב ולבבו יבין ושב ורפא לו'. ובימים אלו הקד"ה מאיר באופן ישיר ללבבות של כל אחד

1. בשנה אחת בה חל ימי ראש השנה קודם שבת, והיה ג' ימים רצופים, סדר רבינו את ימי החיוב הקבוע בליל שבת, כשבת חילת דבריו שיבא את האוירה הרצינית המיוחדת שיהיה, ואת התפילות הממוסדות, אך מיד לאחר מכן דבר על כך שח"ס מלחמת מידות פירש שבת שבת שבת... ודיבר הרבה גדולות מעלת השבת, והוסיף: 'מעלת השבת במיוחד בשבת זו של אחר ראש השנה גדולה היא עד מאוד, והתבטא: כי כל ימי ראש השנה היו ימי שטורח כבד שבת' כלפי שבת זו... ורגיל היה רבינו להתאונן על ימי שבת שבת כראו עובדי שבתות לוחמיות, ואין לו את ה'מי שטורח ערב שבת וכו' ועל ימי שבת... ועל זה אמר: ישל כל הרבה 'מי שטורח' ערב שבת זו [שני ימי ר"ה - חמשי ושש]

2. שח הרה"ג תומר אקו שטייטא ישיבת ביקש חיוויו לימי התשובה ודיבר עימו על נושא משרת העיניים, ולשון הרע, וגם על חיוב תפילה, והסכים רבינו לקבוע עמו כחצי שעה ביום לענינים הנ"ל.

3. כאשר רבינו הכיר את שצריך קודם כל להקדים את נושא התפילה, ואח"כ שצריך קודם סור מרע ואח"כ עשה טוב, מכל מקום כיון שתפילה היא דבר עקרי ביותר צריך להקדים. ורבינו נתן לו עצה לזון תפילה ע"י התפילות פירוש חדש על הלמוד 'כח"ס בהקדמת סידור הגרי"א בשם הגרי"ה הליי זצ"ל מ"פ.

3. והמשך הפסוק הוא: 'ותהי יאמרו אתי מקצות אנשים קלפנה'...

לדבר למעשה

עומדים אנו בשבת השבוה, השבת של עשרת הימים שבהם כל השערים פתוחים. וכבר כתב המגן אברהם כנגד המנהג שהדרשנים ואפילו גאוני ארץ דורשים בפלפול בשבת זו [ובשבת הגדול] במקום להורות לעם את דרכי התשובה וללמד המעשה אשר יעשו, ולדבר על עניני התשובה שהם חובת השעה - 'ואם לא עכשיו אימתי'.

סליחות אינו התכלית...

כבר עברו כמה ימים בהם אמרנו סליחות, ומעיקר הדין צריך לומר את הסליחות באשמורת הבוקר וכן נהגו מקדמים דנא. שבכך הסליחות סמוכות לתפילת השחרית, ועל ידי שממשיכים את השפעת הסליחות לתפילת שחרית הם משפיעים לכל היום. אבל אנחנו נוהגים להקל לאומרים כבר מחצות הליילה, וגם לא אומרים הכל כי טוב מעט בכונה מהרבות בלא כוונה. אבל לכל הפחות במעט שאומרים צריך להתבונן של ידע 'ובשפתיו כפדוני וְלָבָדּוּ רַחֵם מִיָּגוֹן' (ישעיה כט, ג). וגם אנחנו שמקילים לומר מחצות, צריך לעשות לזה המושך למעשה על ידי לימוד התורה! ומי שאין לו כח, לכל הפחות שילמד 'מוסרי' בכדי שיהיה לסליחות קיום, ולא שמיד לאחר הסליחות שוכח מהכל ולעסקיו...

ימים של פיקוח נפש

הימים הללו הם זמן של פיקוח נפש ממש לעשות תשובה למעשה ממש, ואיאת בגמרא (ר"ה יז, ב) שאם לא עושה תשובה בימים אלו אפילו יבא כל אילן נביות שבעולם אין מוחלים לו, וביאר הגרי"א ב"ספרא דצניעותא" שמעלת הימים הללו היא משום שאלו עשרה ימים מתעברים בה כל הייב חדשים וכו' ושנת החמה יתירה על שנת הלבנה עשרה ימים, ואלו הן עשרה ימים שראש השנה ליום הכפורים ימי העיבור, ולכן הם נחשבים לשנה שעברה, כמו שאמרנו (ר"ה ז, א) אדם שאירע לו קרי קודם

1. בשנה אחת בה חל ימי ראש השנה קודם שבת, והיה ג' ימים רצופים, סדר רבינו את ימי החיוב הקבוע בליל שבת, כשבת חילת דבריו שיבא את האוירה הרצינית המיוחדת שיהיה, ואת התפילות הממוסדות, אך מיד לאחר מכן דבר על כך שח"ס מלחמת מידות פירש שבת שבת שבת... ודיבר הרבה גדולות מעלת השבת, והוסיף: 'מעלת השבת במיוחד בשבת זו של אחר ראש השנה גדולה היא עד מאוד, והתבטא: כי כל ימי ראש השנה היו ימי שטורח כבד שבת' כלפי שבת זו... ורגיל היה רבינו להתאונן על ימי שבת שבת כראו עובדי שבתות לוחמיות, ואין לו את ה'מי שטורח ערב שבת וכו' ועל ימי שבת... ועל זה אמר: ישל כל הרבה 'מי שטורח' ערב שבת זו [שני ימי ר"ה - חמשי ושש]

2. שח הרה"ג תומר אקו שטייטא ישיבת ביקש חיוויו לימי התשובה ודיבר עימו על נושא משרת העיניים, ולשון הרע, וגם על חיוב תפילה, והסכים רבינו לקבוע עמו כחצי שעה ביום לענינים הנ"ל.

3. כאשר רבינו הכיר את שצריך קודם כל להקדים את נושא התפילה, ואח"כ שצריך קודם סור מרע ואח"כ עשה טוב, מכל מקום כיון שתפילה היא דבר עקרי ביותר צריך להקדים. ורבינו נתן לו עצה לזון תפילה ע"י התפילות פירוש חדש על הלמוד 'כח"ס בהקדמת סידור הגרי"א בשם הגרי"ה הליי זצ"ל מ"פ.

3. והמשך הפסוק הוא: 'ותהי יאמרו אתי מקצות אנשים קלפנה'...

רוממות דהלה

ענין דיומא

הרב יעקב לייזר

בקשת מחילה

מחבירו יותר מג' פעמים

כתב השו"ע (תרא, עבירות שבין אדם לחבירו אין יוה"כ מכפר עד שפייסנו, ואם אינו מתפייס בראשונה יחזור וילך פעם שניה ושלישית, ואם אינו מתפייס בג' פעמים אינו זקוק לו.

וכתב הפרי חדש שם: משמע דאי בעי לשאל ממנו מחילה יותר משלשה פעמים רשאי, וכן דעת הטור. אבל מדברי הרמב"ם (תשובה ב, ט) נראה שאינו רשאי, והכי נקטינן. ודבר ברור הוא, דכיון שיותר משלשה פעמים אינו זקוק לו עוד לפייסו, שיום הכפורים מכפר, וידינו דתנן עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכפורים מכפר עד "שירצה" את חבירו, דלאמא דכל שמרצהו אף על פי שהוא לא נתרצה יום הכפורים מכפר, דאם לא כן עד "שיתרצה" חבירו מיבעי ליה, עכ"ל. אולם במג"א (סק"ב) כתב בשם הב"ח, 'ואם רצה לפייסו יותר רשאי אם אין שם בזיון תורה, וכן במשנ"ב (סק"ה) הביא דברי הב"ח, ובשע"צ (י) כתב דלא כפרי חדש.

וכתב בספר דובר מישרים (עמוד קסב) דצ"ע אם חידוש הפרי"ח מוסכם, דהנה הפרי"ח שהוא מרא דשמועה דבכ"ה יוה"כ מכפר גם בלא מחילה בחיור, כתב כן אחרי תחילת דבריו שם, דמדברי הרמב"ם נראה דאחר ששלח ג"פ ג' אנשים ולא נתרצה אסור לרצותו פעם נוספת עיי"ש. אולם הב"ח המג"א והגרי"א [וכן הכרעת המשנ"ב (שם סק"ה)] הולקים על הפרי"ח, וס"ל דמותר לפייס יותר מג"פ אם אין שם בזיון התורה. ומעתה אפשר דהפרי"ח שכתב דבריו שיוה"כ מכפר בכ"ה הוא לשיטתו דאסור לרצות יותר מג"פ, אבל הב"ח ודעימיה דס"ל דגם אחרי ג"פ מידת חסידות לרצותו שיתרצה, אפשר דפליגי אפרי"ח נמי בזה דאין יוה"כ מכפר, כיון שעדיין בידו לעשות התשלומת לרצותו. וראיית הפרי"ח מלישנא דמתני' עד שירצה ולא עד שיתרצה אינה מוכרחת, דלישנא דעד שירצה מתפרש שפייס חבירו עד שיביאו למצב שיהיה מרועה.

ושמעימי מרבני מרן ראש הישיבה ה"דרי שמואל זצ"ל, הודעת נוסה דכ"ע מודו בזה, דהנה ברור דסברת הפרי"ח דאם פייסו הכלה מתכפר בכל ענין, משום דלא יתכן שיעשה כל מה דאפשר וינעלו בפניו דרכי התשובה, וא"כ ה"ה גם לדעת הב"ח וסייעתו שמעיקר הדין אין מחוייב לרצותו פעם נוספת, אע"י דממדת חסידות חלבים משורת הדין הרושת בידו להפייסו ולפייסו, חשיב לרוב בנ"א שאינם מרצות מידת חסידות כעשו כל מה דאפשר, ומתכפרים גם בלא המחילה עכ"ל. ולפיר דבריו הגרי"א, דייק לישנא דש"ע שכתב "ואם

1. בפועל גמור מנחה גמור מנחה ב- 05:4 והשקיעה היתה ב- 3:35, ורבינו זצ"ל חיה בחייו והסתכל על השמש עד בערך 3:05, ורק אז התחיל אשירי ובא לציון באימת מרובה. חזרת הש"ץ של תפילת גמול התחילה בתוך י"ג דקות אחר השקיעה ונגמרה בתוך זמן ר"ח.

תקציר הלכות

לחיות ד' מינים (ח"ב) לולב שתי ימים, בעל שיש להקפיד שנהיה יחיו סגורים, נחלקה מהם אחת פסול.

יש שכתבו שולוב שעליו העליונים דבוקים (מצוי בלוב עם קארי"ע), לא להפרידם זה מזה. [כי לפי שיטת הגאונים נפסל בכך]. והיות בעת בדיקת הלולב והתיומת, שלא להפריד ולחלק את העלים שבצדי התיומת, שכאמור גם העלים שבצדי התיומת יש להקפיד שיהיו סגורים.

4. הימנע. נחלקה התיומת באופן שהסדק נפתח בצורת 'הימנע' דהיינו שבי' עלי התיומת נפרדו זה מזה ונוטים לדברים ונראה כשלים, פסול אפילו בכל שהוא. וכן יש להקפיד בעלבים שבצדי התיומת שלא יהיו בהימנע.

5. עלה אמצעי כפול. יש לשים לב שהתיומת אכן כפולה משני עלים, דהיינו שיש בה שני עלים דבוקים מגגן. אם העלה אינו כפול ר"ה פסול. מצוי שאינו כפול בכל רוחב אלא עלה אחד ר"ה יותר מחבירו, מוסכם אצל בעלי הוראה שאם ברוב רוחב הם ממסים זה על גבי זה כשר. לפעמים עלה אחד של התיומת נמוך מחבירו ואינם מסתיימים בשוה, יתכן שאינו מהדר, ולכן ראו להקפיד על כך שיסתיימו בשוה.

6. לולב קנרי הסכמת הפוסקים שאין ליתול למצוה לולב 'קנרי', שאינו ממין עץ תמר.

רוממות דהלה

המשך מעמוד 1

למעשה ליתול.

ח. זהירותות

בתימות

ישנם כמה הלכות והזהירות הנוגעים במיוחד לתימות: כפי שנפרט להלן: 1. נקטם. שלא ראה נקטם בראשו אפילו כל שהוא, ומד' הפמ"ג והביכורי" משמע שאפילו אם אין הקטימה נראית להדיא אלא ע"י התבוננות ועיון פסול, ולכן צריך זהירות בזה. [אמנם מה שלא נראה בעין רגילה רק בעזרת זכוכית מגדלת אינו כלום].

זהירות כשמסירים את הקארי"ע עלולים לפגוע בתימות עצמה, ויש לזהר בכך. גם אם נקטם רק עלה אחד [מהתיומת] במקצתו, ראוי שלא ליתול.

ומורין בעלי הוראה שקטימת הקוץ שבראש התיומת אינו בגדר נקטם, רק אם נקטם מגוף העלה.

וכן צריך להקפיד בשני העלים שבצדי התיומת שלא יהא נקטם. וזהירות בעת בדיקת הלולב, שלא לקטום את ראשי העלים שבצדי התיומת.

לולב בעל שתי תיומות נוקטם אחד מהם אפשר שיש להקל [אך ודאי אינו מהדר].

לולב שהתיומת שלו מסתיימת נמוך משאר העלים שבעדו אין בכל חסרון. במקרה שעלה אחד צר או נמוך מחבירו - ראה להקל מ'ס'.

2. יבש. הוזכר לעיל שיש להקפיד על יבשות שלא יא יבש אפילו משהו בראש התיומת.

לולב בעל שתי תיומות יש להקפיד שנהיה יהיו לחים.

3. נחלקה התיומת. יש לראות שלא נחלקה התיומת העליונה, (וכן העלים שבצדו) ואפילו בכל שהוא. [ראוי להתבונן ולברוק את כל אורך התיומת עד שהדרה שלא נחלק, מצוי שלמטה סמוך לשדרה נחלק, ולמטה בראשו הוא סגור].

למעשה יש להכשיר כל שלא נפתח התיומת ברוב ארכו.

במה ה"דרכי שמואל" זיע"א

ואחד, ובפרט בשבת קודש יומא דנשמתא צריך לשוב בתשובה ולהתקרב להשי"ת בהיותו קרוב אלינו.

תענית חלום בשבת שובה

ועוד איתא ברבינו הגר"א ז"ל שכל העשרה ימים מר"ה ועד אחרי יום"כ הם ימי ראש השנה שהם ה"ח וה"ט ו"י ו"א ו"ב ו"ג ו"ד ו"ה והמוחזק והעיקר והשושן להכל,

לעשור

החבורה זאל

נורתך, לימוד התורה אשר היא כנגד כולם ולקיים, ונורא נורא כי נהפך לרועץ ח"ו, עיקר התשובה בתלמוד תורה, וראוי לכל ותתחמור בפרט בימים אלו לגדור עצמו אחד כפי נגעי לבבו ד' ישמרנו, לשמור על ולשמור ליצר המסית ומקטרג רח"ל לברוח הפורשים האלו הנכנעים ליצר"ה להחליש

ליחות מבלי להתבונן ולפקח על עצמו על ח"ו. לשקוד על דלתי בית המדרש בשעות וא היצ"ה הוא וכו', לקיים "באמונתו יחיה" ולם הפקר יש דין ויש דיין, התפילה צריך להתעורר מהתרימה המשחית כל חלקה ויריות לבי וכו' רח"ל, גם אמירת הסליחות, במבוננות, עורו נא לחיות החיים האמיתיים זה כל האדם.

כי קרוב יום הדין ומי יכילנו. נא להשתדל

החבורה זאל

נמצא שכל מעשה שעושים בשבת הימים זה קובע את כל השנה. ואיתא בה'אוננים' שהיו צמים בכל עש"ת גם בשבת. והיראשונים' תמהו היאך שייך לצום בשבת. ואמר על כך ה"נודע ביהודה" (ה"ד בשו"ת תשובה מאהבה ח"ב הערות לשו"ע א"ח סימן תקצז) שאף על פי שנחלקו הראשונים האם מותר לצום בשבת קודש של עשרת ימי תשובה, מכל מקום אחרת שזכינו לדברי קדשו של האריז"ל שכל יום מתקן מה שפגם כל ימי השנה באותו היום, אם כן התענית יפה דווקא באותו יום, וכמו בתענית חלום שמהני רק באותו

יום, ולכן מותר להתענות תענית חלום בשבת! שיפה תענית לחלום כאש בנעורת, דווקא באותו היום ולא לאחר מכן, שאם לא יתענה בשבת של עשרת ימי תשובה הוי מעוות.

לא יוכל לתקן.

ולכן הכריע הנודע ביהודה שמותר לצום בשבת זו. ואף על פי שלא נתקבלו דבריו, מכל מקום צריכים אנו ללמוד מזה עד היכן הדברים מגיעים... וגם שקיבלנו מרביתנו שבת הוא 'גבוה מעל גבוה' דגם האכילה בשבת עושה תיקון לכל השנה. ומ"מ ראינו מזה את גדולת הימים שהם ימי תיקון, וימי ה'מח' והיראש' של כל השנה הבאה.

שינוי למעשה

וחייבים להתעורר למעשה ולשוב בתשובה בשבת זו, וצריך להזהר שלא להתעורר מעט ולאחמ"כ לשכוח מהכל, ומפחד להזכיר דברי רבינו יונה והגר"א על הפסוק (משלי יב), 'לֹב רָשָׁעִים כְּמַעֲט' שמי שמתעורר לשעה - 'כְּמַעֲט', ולא משתנה, בכך למעשה נאמר עליו "לֹב רָשָׁעִים". ומי שאוטים את ליבו ואינו מתעורר, עליו הנביא ישעיה אומר בתחילת הפסוק (שם) "הִשְׁמֵן לֵב הָעָם הַזֶּה", שאח"כ משמים אוטמים את ליבו שלא יוכל לשוב, - 'פֶּן יִרְאֶה בְּעֵינָיו וּבְאָזְנוֹ יִשְׁמַע וּלְבָבוֹ יִבִּין וְשֵׁב וּרְפָא לוֹ'.

הימים הללו נזכרים ונעשים, ימי תשובה, ימים שכל השערים פתוחים "רָשָׁשׁ ה' בְּהִמְצָאוֹ קִרְיָהּ בְּהִיּוֹת קָרֹב", ודרשו חז"ל שאלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים ולאחר מכן אפילו הביא כל אילן נביית שבעול לא מתכפר לו. וחייבים להתעורר למעשה ממש, שלא נשארו עוד הרבה ימי סליחות, ובפרט בימי הנעורים שזה חיצונו לכל החיים כדכתיב "כְּחָצִים בְּיָד גְּבוּר פֶּן בְּנֵי הַנְּעוּרִים", ובאמת כל החיים הם ימי נעורים באופן יחסי, אבל ודאי שאינו דומה נעורים ממש לימים שיבואו אחר כך... ושנוזה לשוב בתשובה שלימה למעשה למעשה, ושישפיע עלינו השבת הזו לכל השנה כולה, לטוב לנו כל הימים.

הדס

א. שיעורו

שיעור הדס שלשה טפחים [כ-30 סמ' לדעת החז"א].

השיעור הוא בבד ההדס ללא צירוף העלים למעלה. ומודרין מהיכן שמתחיל שילוש העלים ועד למעלה. (ראה להלן ערבה אות ב'). באם ראש ההדס רך וירוק, ראוי למדוד בעץ עצמו ולא לצרף את ראשו שנחשב כעלים.

יש להדר ליטול הדס גדול יותר ולא לצמצם בשיעורו. (וכן בשאר המינים).

ב. משולש

לכתחילה יהיה משולש לאורך כל שיעורו. ולעיתים ברוכו.

הידור מיוחד שהשילוש יהא רצוף שלשה טפחים בלי דילוגים וצירופים.

אם יש בו שיעור שילוש שלשה טפחים, אף אם בראשו אינו משולש, הרי זה כשר. ויש הידור שיהא משולש גם בראשו.

טוב להקפיד שיהא משולש יותר משיעורו המצומצם, שאם יפלו עליו ישר עדיין משולש. לשיטת הגאונים אפילו אם נפל עלה אחד אינו משולש ופסול.

ויש להזהר כשאוגדים הלולב שלא יפול עלה מן ההדסים.

גדר משולש - מקום יציאת עוקצי העלים יהיו באותו גובה בכל קו וקו בבד ההדס. ומה טוב שיהיו שלשתם בגובה אחד בדיוק.

ובשם החז"א מובא שכל שיש קו שבו נפגשים שלוש העוקצים (מקום יציאת העלים) אע"פ שאחד קצת גבוה מחבירו הרי זה משולש. וכ"כ הגר"א. והגר"ש נהג להורות שכל שבמבט העין נראים העוקצים שווים הרי זה משולש.

אם יש עלים נוספים העולים מתוך הקו ואינם בקו שזה עם השילוש, וכן אם יוצאים ענפים קטנים מהבד בתוך שיעור י' טפחים, יש לחותכם ולהסירם. (ראה להלן אות ז').

ג. עלים חופין את עצו

יש להקפיד שיהיו העלים מגיעים ראשו של זה לצד עוקצו של זה, וכן ראוי להקפיד שהעלים יהיו עולים כלפי מעלה מדרום ומחפים את הבד, כדי שהבד יהיה מכוסה בעלים. [בהדסים תימניים העלים נוטים לצד ואינם מחפין את הבד].

יש להקפיד שהבד יהיה מכוסה בעלים במשך כל אורך שיעורו.

ד. גודל העלים

מצוה מן המובחר שהעלים לא יהיו גדולים יותר מרוחב צפורן אגודל בחוץ יד, וכן לא יהיו ארוכים יותר מזה. [בהדסים תימניים העלים ארוכים מאד]. וכן יש לדקדק שהעלים לא יהיו קטנים כשיעור שעורה.

ה. לח

יש להקפיד שהעלים יהיו לחים וירוקים, ובפרט בעלים העליונים. אמנם כל שלא הלבנו פניהם כשרים. וכן יש להקפיד שהעץ לא יהיה יבש. אם העלים נוטים ליפול כלפי מטה (קורה מחמת יבשות) נכון להחמיר ליטול אחרים.

ו. עלים שלמים

יש להקפיד שהעלים יהיו שלימים, לא שבורים, לא סדוקים, ולא מדולדלים, אמנם אם חסר רק מקצת משולש אינו מעכב.

ומצוה מן המובחר שהעלים שבראשו יהיו שלימים. מיהו גם אם נקטמו העלים העליונים לא נפסל בכך.

ז. בד שלם

יש להקפיד שהבד יהיה שלם עד למעלה, ולא יהא קטום ראש עץ הבד אפילו כל שהוא. ואפילו כשהעלים העליונים מחפים ומכסים הקטומה, יש להקפיד שלא ליטול.

יש שכתבו להדר אחר הדס שלא יצאו ענפים בתוך השיעור וקטומים.

ח. ענבים

הדס שיש בו ענבים שחורים או אדומים, יש להסירם קודם יו"ט. [וטוב להחמיר להסיר גם ענבים ירוקים].

ט. עציץ

יש שכתבו שאין ליטול הדסים [וה"ה שאר מינים] שגדלו בעציץ שאינו נקוב.

י. ריח

יש שכתב להדר אחר הדס שיש בו ריח.

ערבה

א. סימני ערבה

- עלה משוך, לא עגול, [מסתיה בחוד לא בעיגול].
- העלים צרים לא רחבים.

תקצור הלכת
לבוחרת ד
מינים (דב)

רוממות דהלכה

המשך מעמוד 2

- חודי העלים חלקים לא פגומים. אם יש פגומים, לא ישר.

פגומות קטנות ועקומות [כלומר שנוטות לצד], הרי זה בכלל ערבה.

4. קנה אדום. יש להדר אחר ערבה בעל קנה אדום, אכן גם קנה ירוק כשר שסופו להתארם מהשמש. קנה לבן פסול.

ב. שיעורו

שיעור ערבה שלשה טפחים (כ-30 סמ' לד' החז"א). המדידה היא בבד עצמו. ומתחילים למדוד מהיכן שיש עלים. ויש מקילין למדוד אף בעץ במקום שאין בו עלים.

יש להדר שלא לצמצם בשיעורו.

ג. שלם

יש להקפיד שהעלים יהיו שלימים, לא חתוכים, לא שבורים, ולא סדוקים, וכן שלא יהיו מדולדלים. [עלים הכפופים ונטוים למטה משמעות הפוסקים להקל שזרוב בכך, ובחז"א מסתפק בזה].

טוב להדר באם נפל אפילו עלה אחד במשך שיעורו, להחליפו באחר. [זהירות בעת שמחליף ותוחב הערבות לתוך האגודה שלא ינתקו העלים].

ביותר יש להקפיד שלא יהיה נקטם עץ הענף בראשו. ולכן מהדרין אחר לבלוב, שאו בודאי לא נקטם.

ענפים קטנים היוצאים בבד הערבה אין צריך לקטום אותם.

ד. יבש

ערבה יבשה פסולה. גדר יבש שהלבנו פני העלים, ולהידור מצוה שיהיו ירוקים, לא כמושים.

ה. ערבי נחל

הידור הוא לחזר אחר ערבות הגדלים על הנחל כמו שנאמר 'ערבי נחל'.

ערבות להושענא רבה

הידור מצוה שהיינה הערבות נאות ועבות ומרובות עלים, וכן שהיינה לחות. ויש מהדרין בערבות ארוכות וגבוהות וזכר למקדש.

כל הפסולים שהזכירו לעיל לגבי ערבות שבלולב פסולים גם לערבה זו, מלבד פסול נשירת עלים שכשרה אף אם נשאר בה עלה אחד בלבד.

נהוגים לאגוד ההושענות חמשה בדים, ואומ"ז רבינו הגר"ש סלט זצ"ל נהג לאגוד ז' בדים. כשלוש הערבות (קודם 'תתנו') מנענעין כדרך שמנענעין בלולב. [לוח לאר"י].

דינים נוספים הנוגעים

בארבעת המינים

א. יש להקפיד לשלם על ארבעת המינים כדי שיהא 'לכם' מדאורייתא, ולפעמים הוא לעיכוב ביו"ט ראשון. [הדבר מצוי בערבות' שמונחים למכירה בביהכ"ס ויש לזכור לשלם עליהם].

יש להזהר שלא לקנות ארבעת המינים מקטן, שאין יכול להקנות מן התורה, וביום הראשון בעיני 'לכם'. [באם המינים שלא גדלו וממנה נער קטן למכור עבורו אפשר דשרי, וצ"ע].

וכן יש להזהר שלא להקנות הלולב לקטן ביום ראשון טרם יצא בו הגדול. [ולכתחילה יש להזהר אף בבי י"ג שנים טרם נתמלא זקנו].

ב. יש שכתבו שאין להשירות במים מעת לעת [כ"ד שעות] משום חשש כבוס, ובאתרוג לכו"ע יש להקפיד על כך.

אם הוציא רגע אחד מן המים, או שהחליף המים בתוך 24 שעות אינו נחשב כבוס.

מטילת לחה שעוטפים בה הלולב ומיניו, אין בזה חשש כבוס.

ג. מינים המורכבים פסולים, אכן בסתם אין לחוש למורכבים, וזולת אתרוג אשר לברר כשרותו שאינו מורכב. כמובא לעיל 'אתרוג' אות ח'.

ד. כל ארבעת המינים צריכים להיות נאים ומהודרים, ופעמים הוא לעיכוב כמו שנתבאר בפרטות לעיל.

ה. הידור מצוה שלא לצמצם בשיעור הנצרך לכשרות המין, אלא להוסיף ולהרבות בשיעורו.

ו. להיז לפני שני לולבים אחד נאה יותר מהאחר מחבירו, מצוה להוסיף שילוש בדמים, כדי לקנות את המהודר יותר, וה"ה שאר המינים.

ז. בירושלם שבין החומות, י"א שנהוג בו מצות נטילת לולב מן התורה כל שבעת ימי החג, ולכן יש להקפיד שם בכל הפסולים הנוהגים ביום

א. לוח לאר"י, וספר עיה"ק והמקדש לאדמו"ר הגרי"מ זצ"ל.

והמקדקים הביאם לכותל המערבי נוטלים שוב ד' מינים לצאת ידי ספק דאורייתא. (ויש להקפיד בכל הדינים הנוגעים ביו"ט ראשון).

ח. לפי המחבר פסול אף בשאר הימים, ולפי הרמ"א פסול אף ביום הראשון, אבל בשאר הימים כשר, מיהו יש שכתבו שלכתחילה יש להקפיד גם בשאר הימים בפסול 'חסר'.

מידות הכתר – מעל הטבע ומעל המשפט

המידות הללו הם זכות הקיום של עם ישראל לאחר חטא העגל, אדוננו הגר"א כותב באדרת אליהו בפרשת 'כי תשא' שהתפלות שעשה משה כל מי יום היו אמירת "ג מידות כדי להשיב שכינה בתוכנו. ולמדנו גודל מעלתם שבהם נתעסק משה רבינו כל המ' יום. וזכות מידות נעלות הללו חזר הבורא והשרה את שכינתו בתוכנו ובנה לנו את בית המקדש, ומהם אנו מקבלים שפע גם כיום. מידות הכתר הם למעלה מכל חטא ועוון, וגם בזמן שיש במעשינו חטאים ופגמים ואנו לא זכאים לרחמים, הדרך להינצל היא ע"י הזכרת "ג מידות רחמים הגבוהות, שבהם אפשר לזכות לקבל שפע ממקום עליון, ממידות הכתר שהם מעל הטבע ומעל המשפט.

אנו ששרויים בגלות ארוכה כבר אלפיים שנה תפילותינו ותקוותינו אצולות מ"ג מידות הרחמים, וכך כתב רבנו בחיי (שמות לד), ...והנה בזמן הזה שאנחנו שרוים בגלות ואין לנו כהן גדול לכפר על חטאותינו, ולא מזבח להקריב עליו קרבנות, ולא בית המקדש להתפלל בתוכו, לא נשאר לנו לפני ה' בלתי אם תפילותיו ושלש עשרה מדותיו, ומתוך שה' עשרה מדות אלה למדנו סדרי תפילה ובקשת רחמים מאת אדון הכל יתעלה.

הסליחות עם ה"ג מידות הם כתפילת י"ח

הלבוש שואל מפני מה אומרים קדיש עם תתקבל אחרי סליחות, הרי הכלל הוא שאין אומרים 'תתקבל' רק לאחר תפילת י"ח, ומתוך דשאני סדר סליחות, שנתקנו כולם על סדר התפילה של כל היום, כי הפסוקים שקודם הסליחות הם כנגד פסוקי דזמרה, והסליחות עם ה"ג מידות שאומרים בין אחת ואחת הם במקום תפילת י"ח, שעיקר התפילה היא "ג מידות, ואחר כך נופלין על פניהם כמו אחר כל התפילות ומסיימין "ואנחנו לא נדע", לכך אומרים אחריהם קדיש שלם עם "תתקבל" כמו אחר גמר כל תפילות השנה.

בספר יסוד ושרש העבודה (שער יא, ח) מעורר לאומרים בכוונה עצומה, וזה לשונו: באתי לעורר אל זהירות ה"ג מדות לאומרים בכוונה עצומה מאד, כי אמירתם בכוונה מעוררים רחמים גדולים בעולמות העליונים והזכרתם היא סגולה נפלאה לכפרת העוונות.

תפילת י"ג מידות מיוחדת היא בכך שהקב"ה כבודו ובעצמו סידר תפילה זו לפני משה רבינו, והוא יתברך כרת ברית שישמע את התפילה ולא מצינו הבטחה כזאת באף תפילה. ומגודל קדושתם אומרים אותם רק בציבור.

הלשם כותב בשם הוזה"ק והאריז"ל שבתפילות שלוש עשרה מידות רחמים הכתובים בפרשת 'כי תשא' הם התגלו והתפשטו לעולמינו והשפיעו רחמים מרובים הכלולים בהם. ומהם נובעים ויוצאים "ג תיקונים שבפסוק 'מי קל כמון' בנבואת הנביא מיכה, והוא פתח לנו שער לדעת את גודל מעלתם של מידותיו הטובות בתכלית של הבורא ית'.

"ג מידות הללו הם כריתת ברית אהבה שכרת הקב"ה עם ישראל, ברית, שלא תיפסק לעולם בשום זמן ובשום מצב, אהבה שאינה תלויה בדבר ואין סיבות חיצוניות שיכולות לבטל ברית זאת.

המפרשים דנו למי מועילה אמירת י"ג מידות, האם רק לאלו שמשתייכים למידות הללו או כל אחד שמזכירם בכוונה זוכה לברית שהובטחה לנו. ואולי יש לומר שעצם ההכרה בגודל מידותיו של הקב"ה - אמירתם מעוררת ומורידה שפע ממידותיו הנעלות והטובות הללו, כמו שאר שבחים שאנו משבחים פה בעולם ההסתר שפותחים שערים גדולים. ובנוסף מי

הרבה מתפילות הימים הקדושים שאנו זוכים להם, ובמיוחד ביום הקדוש והנורא יום הכיפורים, סובבות סביב אמירת שלוש עשרה מידות רחמים, מידות גדולות וגבוהות מאוד, שבהם אבינו בורא עולם נהג עימנו באהבתו המרובה שהיא למעלה מכל השגה גדולי עולם שהזכירו "ג מידותיו הטובות של הבורא, להטו ובערו מהזכות להזכיר את גדולת הבורא ואת גודל טובו וחסדו שאין ביכולתנו להבין ולהשיג, אהבת ה' בערה בהם וצמאה נפשם להידבק בבורא יתברך ולהלך אחר מידותיו הטובות.

הרבה מרביות גדולי הדורות שנהירים להם שבילי ריקע באור יקירתו, כתבו כל אחד כדרכו וכהשגותיו הגבוהות ללמד את דרכי ה' להטיב לברואיו. ואין צריך לפנינו שאין ביכולתי לעסוק בדברים הראויים לגדולים וטובים ממני. אולם אי אפשר להפטר מלחזור מעט מדברי רבותינו, להכיר גם משהו מגודל אהבת ה' וטובו הגדול, ובעזרת ה' נזכה לכוון טוב יותר באמירתם ונושפע שפע רב מקדושתם המרובה, בימים שאנו זקוקים במיוחד לרחמי ה'.

פעמים בודדות בש"ס יש הקדמה לפני דרשת חז"ל: 'אמר רבי יוחנן: אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו. מלמד שנתעטף הקב"ה כשליח ציבור, והראה לו למשה סדר תפילה, אמר לו: כל זמן שישאל חוטאין - יעשו לפני כסדר הזה, ואני מוחל להם...אמר רב יהודה: ברית כרותה שלשל עשרה מידות שאינן חוזרות ריקם, שנאמר: הִנֵּה אֲנִי כֹרֵת בְּרִיתִי. (ראש השנה ז, ב).

על הפסוק (שמות לג, יט) "ויאמר אני אעביר כל טובי על פניך וקראתי בשם ה' לפניך וחסתי את אשר אתה ורחמתי את אשר ארחם". הרחב רש"י - לבאר את גודל הברית וההבטחה שכרת עימנו ה' - "ויאמר אני אעביר" - הגיעה שעה שתראה בכבודי מה שארשה אותך לראות, לפי שאני רוצה וצריך ללמדך סדר תפילה, שכשנצרכת לבקש רחמים על ישראל הזכרת לי זכות אבות, כסבור אתה שאם תמה זכות אבות אין עוד תקוה, אני אעביר כל מדת טובי לפניך על הצור ואתה צפון למערה, 'וקראתי בשם ה' לפניך' - ללמדך סדר בקשת רחמים אף אם תכלה זכות אבות (ר"ה יז), וכסדר זה שאתה רואה אותי מעוטף וקורא "ג מדות, הוי מלמד את ישראל לעשות כן, וע"י שיוכירו לפני רחום וחנון יהיו נענין, כי רחמי לא כלים, 'וחנתי את אשר אתך' - אותן פעמים שארצה לחון, ורחמתי עת שאחפץ לרחם, עד כאן כל הבטיחו אלא עתים אענה עתים לא, אענה, אבל בשעת מעשה אל הנה אנכי כורת ברית הבטיחו שאינן חוזרות ריקם (ר"ה שם).

בזוהר הקדוש איתא שבשעה שברא הקב"ה את העולם, לפני שהוא ברא את האדם שהוא תכלית כל הבריאה, הוא התייעץ עם התורה האם כדאי לברוא את האדם, משום שתכלית בריאת האדם היא כדי שייקיים את התורה. אמרה התורה לפניו, הרי רצונך לברוא אדם שיהיה בעל בחירה כפי רצונו, ואם כן הלא הוא עתיד לחטוא לפניך בשוגג, מפני שהאדם עלול לחטא, וגם פעמים שהוא יחטא במזיד ולהכעיס ויפגום בספירות העליונות, ואם תתנהג עמו כפי הראוי לו לפי מעשיו, הרי אם כן אתה האדם יכול לעמוד לפניך 'כי מי יצדק לפניך בדין'. אמר הקב"ה לתורה, וכי לחינם אני נקרא 'קל רחום וחנון ארך אפים', אלא בשביל שאם יחטא אדם וישוב אליי, אני אמשך שפע רחמים מ"ג מידות הרחמים, ואתנהג עמו במידת הרחמים ואכפר על חטאתו.

כאשר עם ישראל חטא בחטא הנורא חטא העגל, משה רבינו התפלל עליהם תפילות נוראות, ובעקבות התרעה לו ה' וגילה לו את "ג מידות הרחמים, הנהגות מידות הכתר, שהם הטבה גמורה גם ללא תמורה ושייכות למעשי האדם, מדות רחמים גדולים ועצומים מהרצון להיטיב שממנו נברא העולם.

שמתעלה בדרכים הללו שה' הוריש והשריש בנו והוא נפח בנו אותם שהרי 'מאן דנפח מדיליה נפח'. ע"כ מי שזכה לכך כשמזכיר שבחים הללו משפיע שפע רב ממקור שורשם של המידות הללו.

כל אחד מאיתנו נברא בדמות דיוקנו ובצלמו של מלך מלכי המלכים, וקיבל כוחות ומעלות נשגבות מאיתו יתברך, ומצפים ממנו להנהיג נעלה.

וכך נדרש במסכת סופרים פרק שלישי: אבא שאול אומר, הדמה לו, מה הוא רחום וחנון, אף אתה רחום וחנון. והובאו דבריו בהרחבה ברמב"ם בהלכות (דעות א, ו) כך למדו בפירוש מצוה זו, מה הוא נקרא חנון, אף אתה היה חנון, מה הוא נקרא רחום, אף אתה היה רחום, מה הוא נקרא קדוש, אף אתה היה קדוש. ועל דרך זו קראו הנביאים לקל בכל אותן הכנויין ארך אפים ורב חסד צדיק וישר תמים גבור חזק וכיוצא בהן להודיע שהן דרכים טובים וישרים וחיוב אדם להנהיג עצמו בהן ולהדמות אליו כפי כחו.

ועל יסוד זה של מעלות מיוחדות הללו שזכינו שבורא עולם נטע בנו, נכתב הספר הקדוש 'תומר דבורה' שבו הוא מעורר את האדם שידימה אל קונו ב"ג מידות הרחמים העליונות. וז"ל: האדם ראוי שיתדמה לקונו ואז יהיה בסוד הצורה העליונה, צלם ודמות. שאלו ידומה בגופו ולא בפעולות, הרי הוא מזכיר הצורה ויאמרו עליו צורה נאה ומעשים כעורים. שהרי עיקר הצלם והדמות העליון הן פעולותיו, ומה יועיל לו היותו כצורה העליונה, דמות תבנית אבריו, ובפעולות לא יתדמה לקונו. לפיכך ראוי שיתדמה אל פעולות הכתר, שהן "ג מדות של רחמים עליונות ורמוזות בסוד הפסוקים (מכילתא ד-זח, כ): "מי א-ל כמון נשא עון ועבר על פשע..." אם כן ראוי שתמצאנה בו "ג מדות אלו.

בורא עולם נתן לנו מצוות נעלות, ליישר ולרומם בהם את מידותינו למדרגות נעלות, לחזק ולקבוע בלבבנו את תכלית המידות הטובות, ולהרחיק מאיתנו בתכלית ההרחקה את המידות הרעות, וציונו להתרחק מכל מה שמפריע להדבק בקדושתו, ומכל המעלות הנעלות שיעיד עבורנו.

[ישנם ביאורים רבים ל"ג מידות ואולי יהיה לתועלת בביאור זה: ה' - מקור כל הטובות שיש בעולם, אף שיועד שהאדם עלול לחטוא, וגם לאחר שחטא. א-ל (מי א-ל כמון) - התגברות מידת החסד והרחמים בחוקי רב לכפות את מידת הדין. רחום (נשא עון) - גלוי נוסף של מידת הרחמים אחרי כפיית מידת הדין. חנון (עבר על פשע) - חנון גם את שאינו הגון מאוצר מתנת חינם. והרמח"ל ביאר שע"י תשובה מאהבה הופך את החטאים לזכויות. הגר"א ביאר שמפשע שהם הזדונות הופך לשפע של זכויות. ארך אפים (לְשֹׁאֲרֵי נֶחֱלָתָהּ) לא תִּחְזֹק לְעַד אֶפֶן] - לצדיקים כדי להרבות שרם, לרשעים כדי שיחזרו בתשובה. ורב חסד (כי חֶפֶץ חֶסֶד הוּא) - רבוי השפעת חסד לפני משורת הדין גם למי שאין זכויות. ואמת (ישוב ורחמנו) מוביל את כל העולם לאמת - לתיקון השלם, ואת כל ישראל שיבואו לתיקונם השלם. נוצר חסד (יִכְבֹּשׁ עֲוֹנוֹתֵינוּ] - ע"י רבוי החסד העברות נחשבות ככבושות וכאינם קיימות. לאלפים (תִּשְׁלִיךְ בְּמַצֻּלוֹת יָם כָּל חַטָּאתָם] - השפעת חסד לדורות הבאים ע"י זכות אבות, אף לאינם זכאים לזכות אבות. נושא עון (תִּתֵּן אֶמֶת לְעַמְּךָ] - הקב"ה מתגלה בהדר גאווה ואינו נותן למקטרגים לקטרג על ישראל, מפני שע"י בני עקב יתגלה יחוד ה' בבריא. ופשע (חֶסֶד לְאַבְרָהָם] - נוצר את בניו ומשדר את כל דרכי הנהגה ומבטל את כל העוונות ביטול מוחלט, בזכות החסד של אברהם. וחטאה (אֲשֶׁר נִשְׁפָּעַת לְאַבְרָהָם] - מלשון חטיו - ניקיון וחטיו מכל העברות בזכות שלושת אבות. ונקח (מִיָּמִי קָדָם] - מעלה את ישראל למקום גבוה למקוה ישראל ה', למקום נעלה שאין הרע והחטא אווזים בו, גבוה יותר מלפני החטא.]

בדישו. והתיקון אינו יכול להצליח דוא, כי אי אפשר לשנות סדרי ההנהגה. (לבד מלוי יוה"כ, כי אז הס"א אין לה כח כלל, כיון שהאור גובר). אבל מחצות לילה ואילך יכולים לומר אותו, כי אז מתחילים להודמן התיקונים לצורך היום, והדינים כבר נמתקו.

1. ולענין אמירתה בלילה שאז שולטים הדינים ומירת הרחמים אינה שולטת, כתב בספר קיצור הכוונות - חדש אלול: "ולפי שפעולתו יעבור היא לכבוש מדה"ד תחת מדת הרחמים, על כן אסור לאמור בלילה, היינו בחצי הראשונה, כי אדרבא באותו הזמן הוא עת שליטתה כפי סדר ההנהגה, וממנה לוקחת כח הס"א לפעול מה שהחוק לה, כי כן כתיב, תשת חשך ויהי לילה. ומי שירצה להעביר שליטת הדין באותו הזמן, יוכל לגרום איהו קטרוג של ס"א ח"ל; כי כן כתיב, לא תחטום שור